

ГРУЗИЈСКО-РУСКИ РАТ 2008. ГОДИНЕ*

Matthias Kuster**

Генералштаб Војске Швајцарске

У августу 2008. године на Кавказу је избио кратак али жесток рат између Грузије и Русије, који је шокирао цео свет. Запад је показивао мало интересовања за дуготрајну напетост унутар земље подно Кавказа због нерешеног статуса Јужне Осетије и Абхазије. Ти проблеми, као и јак прозападни курс Грузије под вођством председника Михаила Сакашвилија (*Micheil Saakaschwili*), неминовно су водили у рат са Русијом.

Кључне речи: *Грузија, Јужна Осетија, Абхазија, Русија, ратни циљеви, договор о примирју, сајбер рат*

„Ако познајеш непријатеља и себе самог не требаш се
плашити за исход стотину битака.”

(Сун Цу Ву, *Вештина ратовања*, глава 3)

„Код једнаких снага важи право, али код неједнаких снага
важи право јачег.”

(Тукидид, *Пелопонески рат*, књига V, 89)

„Никада се неће видети, да једна држава која заступа ствар неке
друге ову узима тако озбиљно као своју сопствену. Шаље се осредња
помоћна војска; ако она није срећна, сматра се да је ствар прилично
свршена, и гледа да се што јефтиније извуче”.

(Клаузевиц, *О рату*, књига VIII, глава 6)

Увод

Савет Европске уније (ЕУ) одлучио је 2. децембра 2008. године да једној независној међународној комисији повери задатак истраживања чињеница о крвавим августовским догађајима у Грузији.¹ За шефицу Комисије изабрана је швајцарска амбасадорка Хајди Таглиавини (*Heidi Tagliavini*), дипломата са великим ис-

* Овај текст је оригинално објављен у часопису швајцарске војске *Military Power Revue* бр. 1/2011, стр. 46–60, под насловом „Der Georgien-Krieg 2008 aus militärstrategischer Sicht”. Са немачког језика превео га је, актуелизовао и приредио за објављивање у *Војном делу* мр Здравко Зељковић, пуковник у пензији.

** Аутор чланка Матијас Кустер (*Matthias Kuster*) пуковник је у ГШ швајцарске армије, Штаб оперативне обуке, члан Међународног института за стратегијске студије (Internationalen Instituts für Strategische Studien – IISS) и Друштва „Clausewitz”, швајцарска секција. e-mail: mkuster@anwalkuster.ch

куством стеченим у бројним политичким мисијама, која је у септембру 2009. године доставила извештај Савету ЕУ.²

У војностратегијском погледу грузијско-руски рат 2008. године пружио је драгоцене поуке и сазнања која завредњују пажњу Швајцарске и других малих земаља.

Развој ситуације у Грузији пред избијање рата у Јужној Осетији

Корени конфликта у Јужној Осетији сежу уназад до времена царске Русије. У првој трећини 19. века царска влада је Грузију и јужну осетијску област ставила под јединствену Транскавказку управу. Истовремено, северноосетијску област потчинио је команди Севернокавказке војске. Таква управна организација задржана је и у време СССР-а. У верском смислу, Осетини су већином православни хришћани, као и Грузини и Руси. То је сасвим супротно од ситуације, на пример, у Чеченији и Абхазији, где је муслиманско становништво доминантно.

Грузијска Социјалистичка Совјетска Република³ обухватала је и три области насељене етничким мањинама: 1. Абхаска Аутономна Социјалистичка Совјетска Република (данас то одговара Републици Абхазији⁴, признатој од Русије, Никарагве, Венецуеле, Нарау и од две нечланице ОУН – Придњестровља и Јужне Осетије); 2. Ацаријска Аутономна Социјалистичка Совјетска Република (данас је то Аутономна Република Ацарија унутар Грузије⁵) и 3. Јужноосетијска Аутономна Област (данас је то *mutatis mutandis* Република Јужна Осетија),⁶ призната (као и Абхазија) само од малог броја држава).⁷

¹ <http://www.ceiig.ch/Index.html>.

² Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia (IIFFMCG), Vol. I–III, September 2009. Извештај се састоји од три дела – „извештај I–III”. Трећи део извештаја садржи хронологију конфликта како из угла Русије, тако и из угла Грузије. Природно, они су једнострано „обојени”. Ипак, када се упореде наводи обе сукобљене стране добија се утисак да су се догодила два различита конфликта.

³ Република Грузија заузима средишње и западне делове Кавказа, површине 69.700 км², са око 4,5 милиона становника следећег етничког састава: Грузини 83%, Јермени 5%, Руси 2%, Азери 5,5%, Осетини 2%, Абхази 1%, Грци 1% и Јевреји око 0,5%. Верска припадност: православни хришћани 87%, мухамеданци 9% и остали 4%. Према попису становништва из 2012. године Грузија је имала 4.497.600 становника. Површина територије земље коју ефективно контролише је са 69.700 спала на 57.200 км² (после сецесије Републике Абхазије 8.600 км² и Јужне Осетије 3.900 км²). Црноморска обала Грузије је била дуга 315 km, а после рата 2008. године (сецесијом Абхазија је „однела” 200 km црноморске обале) „спала” на 115 km, од којих 50 km „отпада” на Ацарију. Дакле Грузија, у ужем смислу има „само” 65 километара црноморске обале. www.wikipedia.org

⁴ Република Абхазија се налази на југозападним падинама Кавказа. Захвата површину од 8.600 км² на којој живи 240.705 становника, махом Абхаза, који су углавном исламске вероисповести. Ипак, Абхази имају само релативну већину од 44% становништва. www.wikipedia.org

⁵ Јужна сепаратистичка Аутономна Република Ацарија реинтегрисана је 2004. године у Грузију мирним путем.

⁶ Република Јужна Осетија се налази на јужним падинама Кавказа и захвата територију површине 3.900 км². На тој територији живи око 72.000 становника (15% од укупног броја Осетина), углавном Осетина који су православни хришћани (61%), уз знатан број припадника исламске вероисповести. www.wikipedia.org

⁷ Извештај I, стр. 13, www.wikipedia.org, одредница „Georgische sozialistische Sowjetrepublik”.

Још за време Совјетског Савеза, 10. новембра 1989. године јужни Осетини основали су Јужноосетијску Аутономну Совјетску Републику. Наравно, њу је Грузијска Совјетска Република прогласила неважећом. Након тога је избио оружани сукоб, који је трајао до јануара 1990. године. Грузијски националисти блокирали су Цинвали, на шта су јужни Осетини реаговали формирањем добровољачке милиције. Трупe Министарства унутрашњих послова СССР-а успеле су привремено да раздвоје сукобљене стране.

Већ 20. септембра 1990. године Јужна Осетија поново се изјаснила о свом статусу, прогласивши се независном Демократском Совјетском Републиком. Грузијска добровољачка милиција упала је у ту аутономну област и почео је оружани сукоб. Борбе су однеле око 2.000 људских живота на обе стране; око 100.000 Осетина избегло је из Грузије и Јужне Осетије у Русију, а око 20.000 Грузина у унутрашњост Грузије. Та област 1. септембра 1991. године променила је име у Републику Јужну Осетију, што је додатно подгрејало конфликт.⁸ Примирје, које ће обезбеђивати руско-грузијско-осетијске мировне трупе са око 1.500 војника, постигнуто је 14. јануара 1992. године.

Абхазија

Јула 1992. године Абхазија, аутономна република у саставу Грузије, прогласила се сувереном државом. У то време у Абхазији су биле прилично активне присталице свргнутог грузијског председника Звиада Гамсахурдија (Swiad Gamsachurdia).

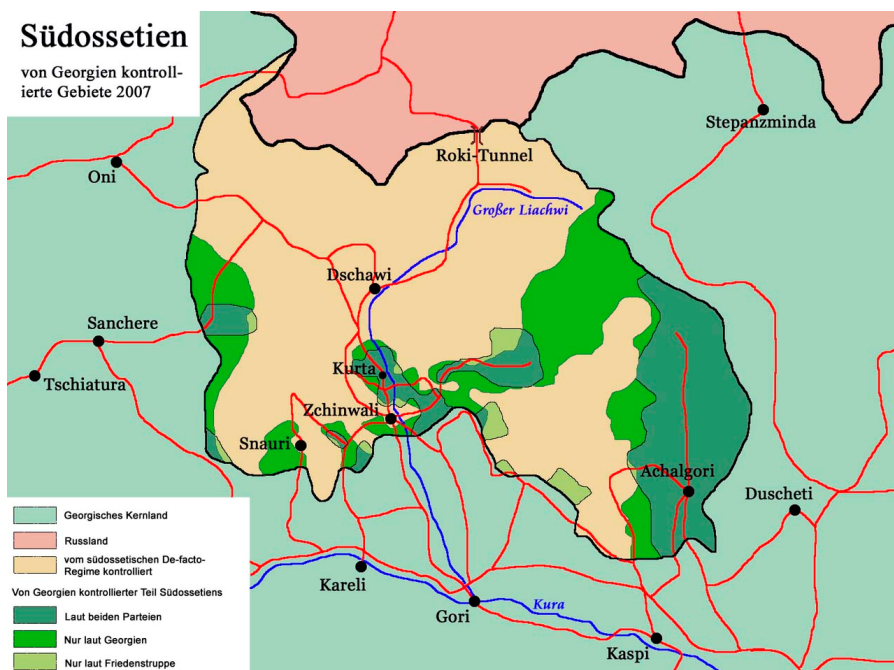
Грузијска армија упала је у Абхазију 14. августа 1992. године. Уз подршку Руса, Абхази су успели да поразе грузијске трупе. Рат је трајао дуже од годину дана. За то време догодили су се бројни ратни злочини, у којима је погинуло више хиљада људи (махом цивила) а протерано око 250.000 хиљада Грузина који су до тада живели у Абхазији.

Уз посредовање Уједињених нација, 14. маја 1994. године постигнуто је примирје. Хиљаду петсто руских војника, као мировне трупе Заједнице независних држава (ЗНД), и 121 посматрач Мисије УН у Грузији (UNOMIG) контролисали су поштовање примирја.

Почетком маја 2008. године руске трупе су појачане, достигавши 2.500 војника. На тај начин руски контингент се приближио горњој граници од 3.000 људи. Грузија је критиковала тај руски поступак тврдећи да је усмерен против њеног суверенитета и изразила намеру да иступи из Мешовите контролне комисије коју су саставиле Русија, Грузија, Северна и Јужна Осетија. Тај њен став није прихваћен од осталих чланица комисије.⁹

⁸ www.wikipedia.org, одредница „Südossetien“.

⁹ www.wikipedia.org, одредница „Abchasien“

Слика 1 – Јужна Осетија – област коју је контролисала Грузија (извор: www.wikipedia.org одредница „Kaukasuskrieg 2008“)

Грузија

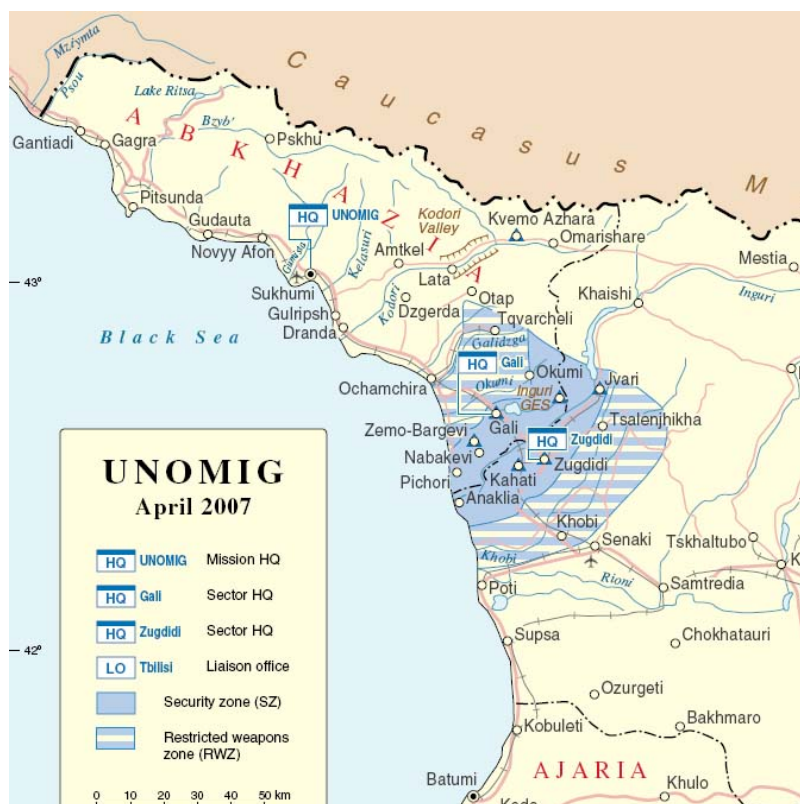
Од 1988. године расло је антисовјетско расположење у Грузији, тада Совјетској Републици, па се почетком априла 1989. године у главном граду Тбилисију окупио велики број људи који су захтевали независност.

Совјетске ваздушнодесантне јединице силом су 9. априла 1989. године растуриле масе демонстраната.¹⁰ Грузија је 9. априла 1991. постала независна. Међутим, први председник Грузије Звијад Гамсахурдија свргнут је пучем већ почетком 1992. године. Дужност председника Грузије преузео је Едуард Шеварнадзе (*Eduard Shevardnadze*), бивши совјетски министар иностраних послова, који је у Русији био прилично непопуларан.

У новембру 2003, у „роза револуцији“ коју су иницирали и извели млади политичари-реформатори под вођством Михаила Сакашвилија, Шеварнадзе је смењен с власти. Сакашвили је заговарао оштар прозападни курс. Као заштиту од моћног суседа са севера тражио је брз улазак у НАТО и прикључење у ЕУ.¹¹

¹⁰ Том приликом многи демонстранти су погинули. У знак сећања на тај догађај у Грузији се 9. април обележава као Дан националног јединства.

¹¹ Ronald D. Asmus, *A little war that shook the world*, New York, 2010, стр 216, 228.

Слика 2 – UNOMIG мисија
(извор:www.wikipedia.org, одредница „UNOMIG“)

Прозападни курс грузијског руководства није се допао Русији и дефинитивно је водио у рат. Русија и данас државе бившег Совјетског Савеза сматра својом интересном сфером и настоји да спречи њихово приближавање Западу.¹²

Поводи за рат

Непосредни повод за рат била су два догађаја у 2008. години: први, инспирисана од Запада, подржана и једнострано проглашена независност Косова од Србије 17. фебруара 2008. године и други, недвосмислена подршка САД пријему Украјине и Грузије у НАТО израдом Акционог плана партнерства (чланства) (Membership Action Plan – MAP) током НАТО самита у Букурешту, априла 2008. године.

¹² Извештај бр. I, стр. 14.

Као резултат тога руско руководство је априла 2008. одлучило да Грузији постави замку како би створили повод за војну интервенцију.¹³

План је био прилично једноставан и дубоко укореван у совјетској пракси: Грузију треба испровоцирати нападима јужноосетијских сепаратиста, како би на напад узвратила војним средствима. Са друге стране, то би Русији дало „право“ да употреби војну силу. Сакашвили, који се у више наврата (пре и после тога) показао „усијаном главом“, упао је у намештену клопку.¹⁴

Русија је оштро критиковала поступке и образложења на које се НАТО коалиција, предвођена од САД, позивала пред и у току напада на Косово, Србију и СР Југославију 1999. године.¹⁵ Русија је добро проучила агресију на СРЈ и за своје будуће потезе на јужном Кавказу изабрала готово исту терминологију и иста образложења која је НАТО користио девет године раније, а то је: употреба војне силе као операције наметања мира („peace enforcement operation“) у циљу „спречавање геноцида јужноосетијског становништва од стране Грузије; заштиту руских грађана и мироних трупа.“¹⁶ Другим речима, Русија је војну интервенцију желела свету приказати као хуманитарну акцију. Такође и извођење борбених дејстава јако је личило на она које је НАТО изводио против Србије 1999. године – војни удари извођени су не само по отцепљеној покрајини него и по војним и цивилним циљевима у унутрашњости Србије и СР Југославије.

Неко време пре избијања рата сепаратистима из Абхазије и Јужне Осетије Русија је почела масовно да даје руско држављанство.¹⁷ Та „пасошка политика“ послужила је Русији као алиби за предстојећу војну интервенцију под изговором „заштите руских грађана“. Дакле, Русија се систематски припремала за предстојећи рат. Заправо, припреме су почеле још изградњом железничке мреже у Абхазији,¹⁸ а убрзане су после слања грузијских официра на обуку у Израел, модернизације грузијских оружаних снага, доласка израелских војних саветника у Грузију и куповине израелског наоружања и војне опреме.¹⁹

Од 15. јула до 2. августа 2008. године Русија је изводила велики маневар под називом „КАВКАЗ 2008“ на Северном Кавказу (Северна Осетија, Чеченија, Ингушетија, Кабардино – Балкарија и Карачајево – Черкезија), уз учешће 8.000 војника, 700 оклопних борбених возила, 30 војних авиона и делова Црноморске флоте.²⁰

¹³ Asmus, стр. 169, Dieter Farwick, Kalter Wind aus Russland (Хладан ветар из Русије) у Schweizer Soldat 10/2008, стр. 28.

¹⁴ Asmus, стр. 197.

¹⁵ Извештај I, стр. 24. Чињеница је да је НАТО напао СР Југославију без мандата СБ ОУН

¹⁶ Ibidem, стр. 24.

¹⁷ Ibidem, стр. 18.

¹⁸ Asmus, стр. 180, *Neue Zürcher Zeitung (NNZ)* од 7. 8. 2009, 7.

¹⁹ Ibidem, стр. 168, NZZ од 16.02.2010, стр. 3

²⁰ Извештај II, стр. 207; Hannes Adomeit, Russland Militär und Sicherheitspolitik unter Putin und Medwedjew (Руска војна и безбедносна политика под Путином и Медведовим), у *Österreichische Militärische Zeitschrift (ÖMZ)*, 03/2009, стр. 286.

Циљ маневра, према Команди КоВ, био је: „У зонама повезаних војних конфликта, употребом трупа Севернокавказског војног округа у посебној операцији решити проблеме наметањем мира”.²¹ Очигледно, маневар је био припрема за предстојећу војну интервенцију.²²

Готово истовремено, средином јула 2008. године, у оквиру Програма партнерство за мир, на полигону Wasiani (војна база близу Тбилисија) јединице САД су заједно са јединицама Грузије, Јерменије, Азербејџана и Украјине изводиле вежбу под називом „IMMEDIATE RESPONSE 2008” са око 2.000 војника (од којих 1.000 америчких).²³ Циљ те вежбе била је обука јединица у интероперабилности за употребу у Авганистану и Ираку.²⁴

Према информацијама грузијске обавештајне службе, Русија је крајем јула почела регрутацију 120 лекара које ће послати у Цинвали. Уз то, почетком августа 2008. године у Цинвали је требало да стигне 50 руских новинара.²⁵

Дана 29. јула јужноосетијски сепаратисти отворили су жестоку ватру на грузијске мировне трупе и грузијска села.²⁶ Почетком августа дуж целе грузијско-осетијске линије раздвајања интензивирана је јужноосетијска артиљеријска и минобацачка ватра, у обиму који није виђен од 2004. године.²⁷

Већ од 3. августа 2008. јужноосетијски цивили (са одобрењем Русије) евакуисани су у Северну Осетију. Пет батаљона 58. руске армије распоређено је 4. августа 2008. у близини тунела Роки.²⁸

Од 6. августа 2008. године практично дуж целе зоне сукоба између Грузије и Јужне Осетије водио се артиљеријски и минобацачки дуел. Међународни посматрачи регистровали су масован покрет грузијских трупа са тешким наоружањем и војном опремом са истока и запада, у правцу Горија.²⁹

Увече 7. августа 2008. председник М. Сакашвили објавио је једнострани прекид ватре и понудио преговоре, који ипак нису одржани јер се руски представник на тим разговорима није појавио.³⁰

²¹ Adomeit, str. 296.

²² Asmus, стр. 180.

²³ Извештај I, стр. 19, извештај II, стр. 207, www.wikipedia.org, одредница „Kaukasuskrieg 2008”, IISS, Strategic Comments, Vol. 14, Issue 07, September 2008, Georgia crisis special issue.

²⁴ www.army.mil-news/2008/07/17/10953-security-cooperation-exercise-immediate-response-2008-begins-with-official-ceremony-in-republic-of-georgia

²⁵ Asmus, стр. 168, извештај III, стр. 21.

²⁶ Ibidem, стр. 165, извештај III, стр. 21.

²⁷ Извештај II, стр. 208.

²⁸ www.wikipedia.org, одредница „Kaukasuskrieg 2008”.

²⁹ Извештај II, стр. 208.

³⁰ Извештај III, стр. 26.

Ратни циљеви сукобљених страна:³¹

Русија

Ратни циљеви Русије, према једној, чини нам се, основаној интерпретацији били су:
– успоставити пуну контролу над Јужном Осетијом и штитити је формирањем зоне безбедности;

- подржати абхаске сепаратисте у контроли округа Гали (насељеног претежно Грузи-нима), како би били у стању да протерају грузијске снаге из долине Кодори;
- формирати руску безбедносну зону на западној страни границе између грузијске унутрашњости и Абхазије, западно од града Цугдиди;
- принудити Грузију да потпише један документ којим се званично одриче употребе силе;
- понизити Сакашвилија и држати га под снажним притиском да на крају мора да оде са власти као својевремено Милошевић;
- грузијске шансе за пријем у НАТО заувек уништити.

Уклањање са власти председника Михаила Сакашвилија, посебно због израженог личног непријатељства између њега и председника Владимира Путина, често је навођено као првостепени циљ Русије.³²

Грузија

Кратко након избијања рата, бригадни генерал Курашвили (*Kuraschwili*) изјавио је у једном интервјуу да је „циљ Грузије успостављање уставног поретка у целом региону“!? Ту изјаву противничка пропаганда је изгледа добро искористила јер грузијска влада није демантовала генералову изјаву. Неопозивање генералове изјаве, наводно као невладине, навођено је као основни разлог грузијског војног ангажовања, јер су Грузијци хтели да спрече застрашујућу руску инвазију.³³

Председник Сакашвили дефинисао је следеће ратне циљеве:³⁴

- заштита грузијских цивила у региону Цинвалија у Јужној Осетији;
- повлачење руске војске са ватрених положаја из којих је дејствовано на цивиле, грузијске мировне трупе и полицајце;
- заустављање продора руских јединица кроз тунел Роки у правцу Цинвалија.

Наведени ратни циљеви маскирали су стварне поступке грузијских оружаних снага. Потврда тога је рушење, за ратна дејства веома важног, моста Гупта (*Gupta*), северно од првих грузијских насеља, а јужно од села Јава. На тај начин требало је да буде онемогућено пристизање руских трупа из села Јава на југ ка Цинвалију. Али, ако је Грузија имала намеру да целу Јужну Осетију стави под своју контролу, онда је морала у свом поседу држати неоштећен мост да би се њене трупе могле пребацити на север ка тунелу Роки. Дакле, сасвим је вероватно да је коректнија Курашвилијева верзија ратног циља, ранија варијанта, а Сакашвилијева верзија модификованог стратегијског плана одбране.

Мост Гупта су Руси већ 8. августа 2008. године поправили и тако обезбедили несметано напредовање своје војске.³⁵

Грузијска војска је планирала, барем на крају, само ограничену употребу својих јединица, а не, или не више, успостављање потпуне контроле над Јужном Осетијом.³⁶

³¹ Asmus, стр. 108.

³² Ibidem, стр. 199. Путин је на преговорима о примирју у Москви пред француским председником Николом Саркозијем изјавио да би желео Сакашвилија да види обешеног, називајући га „грузијским Садамом Хусеином“.

³³ Извештај I, стр. 19.

³⁴ Ibidem, стр. 9 f.

³⁵ Asmus, стр. 40.

³⁶ *Schweizer Soldat*, 10/2008, стр. 30, Заправо, циљ грузијске операције требало је да буде блокада тунела Роки.

Почетак борбених дејстава

Касно ноћу 7. августа 2008. године, у 23.35 часова, председник Сакашвили издао је наређење грузијској војсци за напад на Цинвали. Повод за то биле су тачне информације грузијске обавештајне службе, према којима су делови 693. и 135. моторизованог пешадијског пука руске 58. армије продрли кроз тунел Роки ка Јужној Осетији.³⁷ Наравно, Русија је то негирала и жестоко критиковала такав Сакашвилијев поступак.

Грузијска војска је у тренутку избијања рата имала око 14.000 војника, 128 тенкова, 44 оклопна транспортера и 150 артиљеријских оруђа. Ратно ваздухопловство је располагало са девет борбених авиона и девет борбених хеликоптера.³⁸

Копнена војска се састојала од пет пешадијских бригада. У моменту избијања рата 1. бригада налазила се у мировној мисији у Ираку. Од нечланица НАТО Грузија је у Ирак послала један од највећих контингената, како би задобила симпатије Американаца, и на тај начин се препоручила за пријем у НАТО.

Њена 5. бригада у суштини је била јединица за обуку. Дакле, копнена војска Грузије имала је на располагању за борбу само три пешадијске бригаде и специјалне јединице – укупно око 12.000 војника.³⁹

План употребе грузијских копнених јединица био је трокраки напад на Цинвали: 3. бригада је имала задатак да заузме планинске врхове источно од Цинвалија; да неутралише противничку артиљерију; да штити грузијска села и да спречи продор руских трупа у град; 4. бригада требало је да освоји планинске висове западно од Цинвалија, да уништи противничку артиљерију и да спречи продор руских трупа у град; 2. ојачана бригада требало је да заузме Цинвали; да штити грузијска села северно од града и да спречи продор руских трупа у град.⁴⁰

Напад грузијских копнених јединица био је подржан масовном артиљеријском ватром по артиљеријским положајима сепаратиста. При томе су се под ватром нашли и положаји руских мировних јединица и многи руски војници су погинули.⁴¹

У почетку грузијски напад имао је, без сумње, великог успеха. На северу земље артиљерија и Ратно ваздухопловство употребом касетне муниције успешно су дејствовали по руским јединицама (19. моторизована пешадијска дивизија⁴² 58. армије) које су надирале кроз 4 км дуги тунел Роки. Већ после подне 8. августа 2008. године грузијске снаге контролисале су већи део Цинвалија, оближња села⁴³ и околне планинске висове. Отпор на који је наишла грузијска војска био је знатно јачи од

³⁷ Asmus, стр.175, извештај I, стр. 20, извештај III, стр. 24.

³⁸ *The Military Balance*, 2008, стр. 176–177.

³⁹ Asmus, стр. 172; IISS Georgia crisis special issue.

⁴⁰ Ibidem, стр. 174 и извештај II, стр. 209.

⁴¹ Internationalen Instituts für Strategische Studien (IISS), Georgia crisis special issue.

⁴² Извештај II, стр. 215, она се састојала од три оклопна пука, пука ПВО, противоклопног артиљеријског пука, као и самосталног оклопног батаљона (*Krieg in Kaukasus у Schweizer Soldat 09/2008*, стр. 32).

⁴³ Извештај III, стр. 27

очекиваног. У Цинвалију и околини било је много више руских и јужноосетијских снага него што су то Грузини и претпостављали.⁴⁴

Одмах након почетка рата Американци су покушали да прибаве прецизну слику о ратним догађањима. САД су у Грузију, знатно пре избијања рата, послале више од 100 војних саветника, са задатком да припреме грузијске јединице за мисију у Ираку.⁴⁵ Поред тога, у грузијском Генералшатабу радило је више америчких официра-саветника.⁴⁶ Разумљиво, безбедност сопствених грађана била је првенствени разлог за забринутост САД. Извесно време пре избијања рата САД су са Кавказа повукле опрему војне обавештајне службе да би је употребили у Авганистану и Ираку. Због тога САД нису могле благовремено да добију јасну слику ситуације на терену.⁴⁷

Када су 8. августа 2008. године у Пекингу отворене летње Олимпијске игре, на свечаном отварању, поред осталих званичника, били су председник Буш и председник (тада владе РФ) Путин.

Само неколико часова након завршетка грузијског напада јединице руске 58. армије и северноосетијски добровољци, са око 150 тенкова (Т-62 и Т-72) и оклопних борбених возила (БМП-1 и БМП-2)⁴⁸ пробиле су се кроз тунел Роки и наставиле напредовање на југ ка Цинвалију. Организација, формација и доктрина оружане борбе руске војске остали су практично непромењени још од совјетске ере.⁴⁹ Русија је у Јужној Осетији употребила између 12.000 и 20.000 војника.⁵⁰ Грузијске јединице су северно од Цинвалија покушале да униште стратегијски важан мост Гупта како би зауставили надируће руске снаге,⁵¹ што им ипак није успело. Руски инжењерци су брзо мост поправили и наставили брзи продор на југ.

Јужноосетијско руководство је преко медија оптужило Грузијце за више од 1.600 убијених цивила!⁵² Тај застрашујући број касније је драстично смањен на 162 погинула цивила.⁵²

Одмах после почетка грузијског напада руско Ратно ваздухопловство почело је да дејствује по циљевима не само у Јужној Осетији, већ и у унутрашњости Грузије. Поред железничких пруга, цивилних аеродрома и луке Поти на Црном мору, посебно је бомбардована војна инфраструктура грузијских оружаних снага (војне базе, ПВО и радарски положаји итд.)⁵³ како би за дуже време били неупотребљиви.

⁴⁴ Asmus, стр. 175.

⁴⁵ Ibidem, стр. 176.

⁴⁶ *Schweizer Soldat* 10/2008, стр. 30.

⁴⁷ Asmus, стр. 176.

⁴⁸ IISS Georgia crisis special issue.

⁴⁹ Adomeit, стр.284, Farwick, стр. 30.

⁵⁰ Извештај II, стр. 216, Asmus на стр. 165 говори о укупном броју од око 20.000 људи, укључујући ту и јужноосетијске сепаратистичке милиције, па би тај број могао бити тачан. Многи од сепаратиста поседовали су руске пасоше.

⁵¹ Извештај II, стр. 209.

⁵² Извештај II, стр. 222; Jürg Kürsener, Мисије неједнаких снага (Ungleiches Kräftemessen) у *Schweizer Soldat* 10/2008, стр. 33, IISS Georgia crisis special issue.

⁵³ *Schweizer Soldat*, 09/2008, стр. 32, *Schweizer Soldat* 10/2008, стр. 30, извештај II стр. 210, извештај III, стр. 29, IISS Georgia crisis special issue.

Током петодневног рата руско РВ је имало преко 400 борбених авио-полета и дејствовало по 36 циљева у Грузији.⁵⁴ Међутим, руско РВ је претрпело сразмерно виске губитке од скромне али модернизоване грузијске ПВО. Већ 8. августа Грузијци су оборити 3 Су-25 (ловца бомбардера за блиску ватрену подршку КоВ, односно борбу против тенкова и утврђених положаја), као и један стратегијски бомбардер Ту 22 МЗ.⁵⁵ Током овог рата Руси су укупно изгубили између седам и 17 авиона и хеликоптера.⁵⁶ Грузијски лаки преносни ракетни системи ПВО показали су се и те како ефикасним.⁵⁷

Већ 8. августа испред абхазијске обале појавили су се делови Црноморске флоте – 30 ратних бродова који су испловили из поморске базе на Криму.⁵⁸ Циљ употребе флоте био је да: уништи грузијске поморске луке како би прекинули снабдевање грузијских оружаних снага; нанесе штету привреди и да превезе руске јединице (између 2.000–4.000 војника) на абхазијско копно и луку Сухуми.⁵⁹ Чињеница да су се делови руске флоте тако брзо појавили испред абхазијске обале (поморска рута Севастопољ–Батуми износи око 750 км), наводи на претпоставку да су они још раније или непосредно након избијања борбених дејстава испловили са Крима.⁶⁰

Рано ујутро 9. августа премијер Путин је стигао у Северну Осетију да би се информисао о току операција.⁶¹

Руско РВ бомбардовало је више градова у унутрашњости Грузије, поред осталих Гори и главни град Тбилиси.⁶² Руске копнене јединице успеле су да заузму Цинвали и да из града потпуно потисну грузијске снаге.⁶³ Грузијске снаге су јужно од града покушале да поседну нове одбрамбене положаје, али су их руски борбени авиони и хеликоптери жестоко бомбардовали.⁶⁴ На јужном ободу града уништено је 12 грузијских тенкова.

Увече истог дана руски бродови потопили су четири грузијска ракетна чамца који су били испловили и још један који се налазио у луци Поти.⁶⁵ Током рата је уништено укупно осам бродова грузијске РМ.⁶⁶

Уз руску ваздухопловну подршку сепаратисти у Абхазији напали су део долине Кодори, коју су контролисали Грузијци.⁶⁷ Тај напад је очигледно раније припремљен јер су потребне снаге већ 6. августа биле доведене на полазне положаје.⁶⁸

⁵⁴ Kürsener, стр. 33, Asmus, стр. 180.

⁵⁵ *Aviation Week & Space Technology*/July 20/2009, стр. 23, IISS Georgia crisis special issue.

⁵⁶ IISS, Georgia crisis special issue, Asmus, стр. 181.

⁵⁷ *Aviation Week & Space Technology*/July 20/2009, стр. 24.

⁵⁸ Kürsener, стр. 33.

⁵⁹ Ibidem, стр. 33 и *Schweizer Soldat* 10/2008, стр. 30.

⁶⁰ Ibidem, стр. 33.

⁶¹ Asmus, стр. 179.

⁶² Извештај II, стр 210, IISS Georgia crisis special issue.

⁶³ IISS Georgia crisis special issue, извештај III, стр. 342

⁶⁴ Asmus, стр. 181.

⁶⁵ Извештај III, стр. 343, Kürsener, стр. 33.

⁶⁶ *Military Balance* 2008, стр. 177.

⁶⁷ Извештај III, стр. 29, IISS Georgia crisis special issue.

⁶⁸ Извештај II, стр. 213.

Руске снаге су у Абхазији 10. августа 2008. године отвориле други фронт. Двадесета моторизована пешадијска дивизија, користећи модернизовану железничку пругу, брзо је стигла у Абхазију, а делови 7. ваздушнодесантне дивизије спустили су се у Сухумију и продирали у унутрашњост Грузије.⁶⁹ Русија је тада у Абхазији имала око 20.000 војника.⁷⁰

Истог дана руске трупе из Јужне Осетије напале су Гори у унутрашњости Грузије. С обзиром на изразиту надмоћ руских снага, морал грузијских трупа почео је да слаби. До поноћи Грузини су се сасвим повукли из Јужне Осетије у правцу Горија, остављајући иза себе тешко наоружање и опрему. За грузинске оружане снаге вођење рата на два фронта било је једноставно превише!⁷¹

Председник Сакашвили је због тога исте ноћи најавио једнострану прекид ватре и изјавио да ће се све грузијске трупе повући из Јужне Осетије.⁷² Дана 11. августа 2008. године руске трупе из Абхазије наставиле су даље напредовање на исток и заузимале редом Цугдиди, Сенаки и луку Поти на Црном мору (12. 8. 2008).⁷³ У западном делу Грузије, на граници са Абхазијом више није било грузијске војске, тако да се напредовање руских снага могао несметано одвијати.⁷⁴

Одступајући из Јужне Осетије, грузијске трупе су се повукле на исток – 25 km западно од главног града Тбилисија и поселе нове борбене положаје за одсудну одбрану главног града. Руске јединице напредовале су до 55. km западно од грузијског главног града, очигледно са намером да га заузму.⁷⁵ Истог дана америчко РВ транспортовало је 1. грузијску бригаду (око 800 војника, која је била у мисији у Ираку) у Грузију, за ојачање одбрамбених положаја око Тбилисија. Положај Грузије је због тоталне надмоћи Ратног ваздухопловства Русије постао безнадежан. Морал грузијских јединица доживео је слом.⁷⁶

Председник Буш је категорично упозорио Русију на последице могућег напада на главни град Тбилиси и обарања грузијске владе. Буш је руску акцију „асиметричан одговор“⁷⁷ оквалификовао неприхватљивом.⁷⁸

Дана 12. августа 2008. руске снаге су под своју контролу ставиле правац Тбилиси –Гори–Сенаки. Грузија је тако била подељена на два дела (слика 3). Исто вече, целу долину Кодори заузеле су руске снаге и абхаске милиције.⁷⁹

⁶⁹ Ibidem, стр. 213; Asmus, стр. 180; IISS Georgia crisis special issue.

⁷⁰ Asmus, стр. 180, Унутар тог броја је и око 10.000 абхаских војника (извештај II, стр. 216)

⁷¹ Извештај II, стр. 211

⁷² Извештај I, стр. 21.

⁷³ IISS Georgia crisis special issue.

⁷⁴ Извештај II, стр. 213.

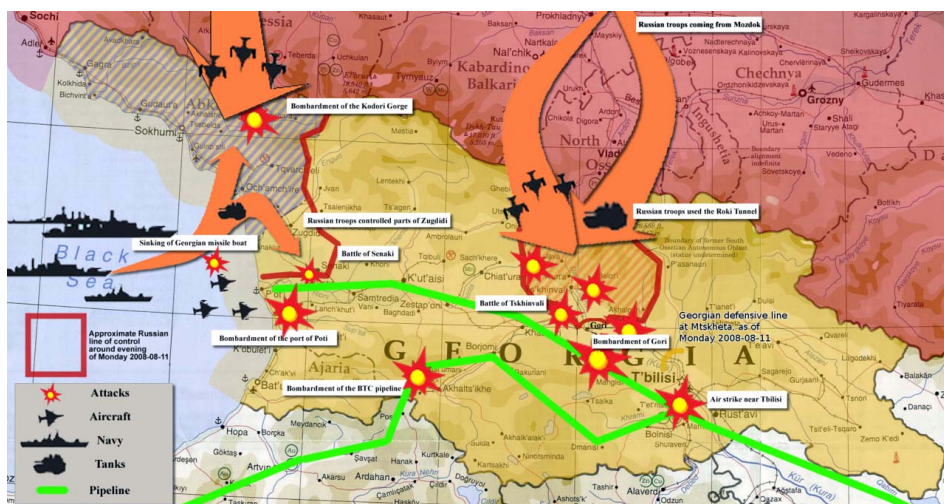
⁷⁵ Adomeit, стр. 283.

⁷⁶ IISS Georgia crisis special issue.

⁷⁷ Борис Варга, *Фарбање демократије*, Хелсиншки одбор за људска права, Београд 2013, стр. 123.

⁷⁸ Asmus, стр. 188.

⁷⁹ Извештај III, стр. 34.

Слика 3 – Борбена дејства: напади руских снага
(извор:www.wikipedia.org., одредница „Kaukasuskrieg 2008”)

Председник Медведев је кратко пре доласка француског председника Саркозија у Москву, у својству представника ЕУ (како би договорио примирје), објавио прекид ватре. Око поноћи, после дуготрајних и тешких разговора, председник Саркози је успео да у рукопису састави свеобухватан споразум о примирју у шест тачака.⁸⁰

1. Неупотреба силе.
2. Коначан прекид непријатељстава.
3. Слободан приступ хуманитарној помоћи.
4. Грузијске трупе се морају повући у касарне.
5. Руске јединице ће се повући на линије на којима су се налазиле пре почетка борбених дејстава. Пре формирања међународних механизма, руске мировне снаге морају предузети додатне безбедносне мере.
6. Међународни преговори о модалитетима безбедности и стабилности у Абхазији и Јужној Осетији биће накондно настављени.

Увече 12. августа 2008. године све борбене операције су обустављене. Због бројних нејасноћа, споразум о примирју је у низу битних ствари дорађиван.⁸¹

Коначно, притисак САД и ЕУ на Русију био је неопходан да се постигнути договор спроведе у дело – да 22. августа 2008. године почне повлачење руских трупа из Грузије.⁸² Председник Медведев потписао је 8. септембра 2008. анекс споразума о примирју, који регулише динамику повлачење руских јединица из Грузије, а 9. октобра Русија је званично саопштила да су се њене снаге повукле иза договорене линије.⁸³

⁸⁰ Оригинални текст у извештају III, стр. 587.

⁸¹ Детаље погледати у Asmus, стр. 202 ff.

⁸² ISS Georgia crisis special issue, Asmus, стр. 212.

⁸³ Извештај II, стр. 219.

Увече 26. августа 2008. године председник Дмитриј Медведев, у складу са чл. 86 Устава Руске Федерације, потписао је указ којим Русија признаје независност Абхазије и Јужне Осетије.⁸⁴

Резултати рата

Рат је однео животе 170 грузијских војника, 14 полицајаца и 228 цивила, а 747 људи било је рањено. Русија је признала погибију 67 и рањавање 283 својих војника, а Јужна Осетија укупно 365 погинулих. Од преко 100.000 избеглица, њих око 35.000 још увек се није вратило у своје домове.⁸⁵

Грузија је изгубила већи део тешког наоружања и опреме, а обе војне базе, Гори и Сенаки, уништене су.⁸⁶ Ратна штета Грузије износи више милијарди америчких долара.⁸⁷

Русију су ратна дејства у Грузији коштала око 500 милиона долара, док је током првих дана рата из Русије повучено инвестиција у вредности од око седам милијарди долара.⁸⁸

Ниједна страна није у потпуности остварила свој циљ, а циљ Грузије – пријем у НАТО – одложен је за више година, или ће бити сасвим немогућ. Рат није решио ниједан проблем. Конфликт на јужном Кавказу је само „замрзнут”.⁸⁹ Русија је много изгубила на међународном угледу. Убрзо након почетка рата трговање на руској берзи опало је за више од 40%.⁹⁰ Борбене операције руских оружаних снага децидирано је подржало преко 80% становништва.⁹¹

Постоји више „школа мишљења” о томе какве ће последице на безбедносну ситуацију у региону и шире имати једнострано проглашавање независности отцепљених делова суверене државе. Постоје два сценарија: први је, као у случају Косова, да одређени број земаља призна независност грузијских сепаратистичких република, други је, као у случају Северног Кипра и Турске, да Абхазију и Јужну Осетију призна Руска Федерација и мали број држава, те ће у тој ситуацији сепаратистичке републике остати у знатној мери изоловане. У сваком случају, у предстојећем развоју догађаја све мање је могуће правити паралеле између Косова и Абхазије и Јужне Осетије. Јер Косово и Србија, ако буду спроводили своје евроатлантске планове, поново ће се наћи у истој „наддржави” – Европској унији, док је тешко рећи да ће се Русија, Абхазија, Јужна Осетија и Грузија у блиској будућности наћи у некој сличној ситуацији.⁹²

После свега, није нелогично питање: да ли је грузијско-руски рат означио почетак новог хладног рата?!

⁸⁴ Oksana Antenenko, A war whit no winners, Survival, Vol. 50 No. 5, October-November 2008, стр. 27.

⁸⁵ Извештај I, стр. 5.

⁸⁶ IISS Georgia crisis special issue.

⁸⁷ Извештај III, стр. 225.

⁸⁸ Борис Варга, *Фарбање демократије*, Хелсиншки одбор за људска права, Београд 2013, стр. 72.

⁸⁹ Извештај I, стр. 37.

⁹⁰ Oksana Antenenko, A war whit no winners, Survival, vol. 50, No. 5, October-November 2008, стр. 29.

⁹¹ Charles King, The Five-Day War, in: *Forigen Affairs*, November-December 2008, стр. 9.

⁹² Борис Варга, *Фарбање демократије*, Хелсиншки одбор за људска права, Београд, 2013, стр. 74.

Узроци брзог пораз грузијске војске

Грузијски Генералштаб није рачунао са руском интервенцијом у Јужној Осетији. У фокусу његовог интересовања била је много важнија област – Абхазија. Ово потпуно игнорисање елементарних геополитичких чињеница (град Владикавказ, називан још и „владар Кавказа”, ипак се налази у Северној Осетији) заиста је запањујуће. Основни грузијски документ за напад на Јужну Осетију био је на брзину израђен ратни план.⁹³

Оружане снаге Грузије нису биле обучене за класичну борбу против руских снага. Разлог за то је био веома нерационалан. Грузија је желела да постане чланица НАТО како би се заштитила од моћног суседа на северу – Русије. Да би се квалификовала за чланство у НАТО, морала је у међувремену своју доктрину прилагодити НАТО-вској, која од земаља кандидата првенствено захтева способности за осигурање мира (тзв. „new missions”) а мање способности за одбрану сопствене земље. Зато је Грузија прилагодила све своје војне структуре и обуку оружаних снага НАТО-у. То је у одлучујућем моменту резултирало недовољном обученошћу бораца и недовољном способношћу да се употреби оружје за ефикасну одбрану своје земље.⁹⁴

Такође, Грузија није рачунала да ће Русија на такав начин да узврати ударац. Осим тога веровала је да подршка САД неће бити само вербална.⁹⁵ Међутим, председнику Сакашвилију је више пута од САД указивано да у случају употребе војне силе Грузија не може рачунати на војну подршку САД.⁹⁶

Слабости руске војске

И на страни оружаних снага Русије на видело су избиле значајне слабости. Главни проблем је било застарело наоружање и операма на употреби у 58. армији. Коришћена оклопна борбена возила, а радило се углавном о Т-62 и Т-72; БТР-70 и БТР-80, као и о БМП-1 и БМП-2, нису имала модерну опрему као што су GPS, опрема за ноћно осматрање, термовизијске камере и модерна комуникациона средства. Грузијски тенкови руске производње били су знатно боље опремљени.⁹⁷ Велики број неексплодираних граната последица је употребе застареле артиљеријске муниције.⁹⁸ Слабости су се показале и у области C⁴ISTA (comand, control, communications, computers, intelligence, surveillance and reconnaissance).⁹⁹

У недостатку савремених извиђачких средстава, Руси су користили стратегијске бомбардере типа Ту-22. Последица је била губитак једног таквог авиона. Између јединица копнене војске често није била могућа директна веза, па су официри морали користити сопствене мобилне телефоне!¹⁰⁰

⁹³ Asmus, стр. 172.

⁹⁴ Ibidem, стр. 173–174.

⁹⁵ Ibidem, стр. 173 и *Schweizer Soldat* 09/2008, стр. 32.

⁹⁶ Ibidem, стр. 29 f, стр. 47, 144 и 176.

⁹⁷ Adomeit, стр. 286.

⁹⁸ Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift (ASMZ) 07/2010, стр. 41.

⁹⁹ IISS Georgia crisis special issue.

¹⁰⁰ Adomeit, стр. 287.

Ратном ваздухопловству недостајала је модерна рачунарска опрема за одређивање координата циљева. Иста опрема недостајала је и радарским јединицама, па су уместо употребе прецизног оружја морали посегнути за старим бомбардерским формацијама и ракетним јединицама.¹⁰¹ Последица је била кашњење у неутрализацији грузијске артиљерије, која је жестоко и ефикасно дејствовала по надирућим руским трупима.

Сајбер рат

Вероватно први пут у историји конвенционалних ратова оружана борба је била подржавана и циљаним интернет акцијама.¹⁰²

Од 8. августа 2008. године почели су масовни напади на веб-странице грузијске владе. Са веб-странице грузијског МИП-а 9. августа уклоњена је службена фотографија грузијског председника Сакашвилија и постављена друга, карикирана, на којој је приказан као Хитлер.¹⁰³ Циљ тога напада је био да се председник Сакашвили понизи и да се Грузији спрече да користе Интернет, односно да информишу своје становништво.¹⁰⁴

Банкарски и финансијски систем такође су били мета масовних сајбер напада.

Истовремено са прекидом борбених дејстава руских оружаних снага, 12. августа 2008. увече окончани су и сајбер напади. Координисани и циљани напади указују на то да су ГРУ (руска војна обавештајна служба) и ФСБ (руска унутрашња служба безбедности) изводиле сајбер нападе,¹⁰⁵ додуше користећи и рачунарске мреже руске мафије. Уз то, многи руски грађани су на Интернету налазили неопходне софтвере како би и сами могли изводити компјутерске нападе на грузијску владу.¹⁰⁶

Сајбер напади не спадају у класичне нападе, али се њихова подршка, у ширем смислу, може означити као њихов неизоставни део, односно четвртим видом оружаних снага (поред КоВ, РВ и РМ).

Одговорност Запада

Запад, односно САД и земље ЕУ, својим понашањем током 2008. године допринеле су (иако ненамерно) избијању рата на Кавказу. Пре свега то се односи на признавање независности Косова у односу на Србију и на планирани пријем Украјине и Грузије у НАТО. У оба случаја САД су биле главни протагонисти.¹⁰⁷ Такође, оба случаја су стимулисала руску одлучност да политичке проблеме са Грузијом реши силом.¹⁰⁸

¹⁰¹ Ibidem, стр. 286 и IISS Georgia crisis special issue.

¹⁰² Извештај II, стр. 219. О сајбер рату уопште погледати CSS Analysen zur Sicherheitspolitik der ETHZ. Cyberwar: Konzept, Stand und Grenzen, Nr 71, April 2010 ([www.ssn.ethz.ch/Aktuell/CSS-Analysen/Detail/? Ing=de&id=114412](http://www.ssn.ethz.ch/Aktuell/CSS-Analysen/Detail/?Ing=de&id=114412)).

¹⁰³ Извештај II, стр. 218, Asmus, стр. 166 f.

¹⁰⁴ Asmus, стр. 167.

¹⁰⁵ Ibidem, стр. 167, фуснота бр. 2.

¹⁰⁶ Eric Gujer, у NZZ 15/16. 1. 2011, стр. 1, такође погледати и Alexander Klimburg, Mobilisierung Cyber Power, у *Survival*, Vol. 53/1, Februar-March 2011 des IISS, стр. 49 f.

¹⁰⁷ Asmus, стр. 150.

¹⁰⁸ Ibidem, стр. 89.

Дана 17. фебруара 2008. године Скупштина Косова у Приштини прогласила је независност од Србије.¹⁰⁹ Непосредно након тога прве западне државе признале су независност Косова, иако се Русија томе изричито противила.¹¹⁰ После признања независности Косова од стране Запада, руско руководство отворено је ставило до знања Грузији да ће она за то морати да плати цену.¹¹¹ Грузија је била перфектан циљ за руску освету. Русија је хтела да њен одговор за САД буде исто тако болан какво је за Русију било признавање независности Косова. Поред тога, хтела је Западу ставити до знања да су земље бившег СССР-а њена интересна сфера, што се мора респектовати. Грузијски председник Сакашвили у Русији важи (не без разлога) за „човека Запада“ и личног пријатеља Џорџа В. Буша.¹¹²

Иако је председник Сакашвили указивао многим западним политичарима (укључујући и председника Буша) на опасност која прети Грузији, Запад је игнорисао његова упозорења.¹¹³ Русија је реаговала брзо. Већ 21. марта 2008. руски парламент је одлучио да од руске владе затражи признавање независности Абхазије и Јужне Осетије и заштиту „руских грађана“ у тим областима.¹¹⁴

Следећи разлог за оштар наступ против Грузије била је тежња Украјине и Грузије за пријем у НАТО. Од 2. до 4. априла 2008. године у Букурешту се одржавао самит НАТО, на којем је (иницијативом САД) сачињен Акциони план партнерства (пријема) (Membership Action Plan – MAP) Украјине и Грузије у НАТО.¹¹⁵

Међутим, унутар алијансе дошло је до неслагања о времену пријема. Француска, а посебно Немачка, противила се пријему Украјине и Грузије док год су им унутрашњи односи недовољно демократски.¹¹⁶ Због тога је самит НАТО одлучио да примени једну двострану стратегију: проширење НАТО на Исток и истовремено продубљивање односа са Русијом.¹¹⁷ Коначно, пронађен је компромис: обема земљама ставља у изглед чланство у НАТО, а датум пријема остаје отворен. Такав модел није до тада никада био коришћен.¹¹⁸

Та два догађаја (посебно други) изазвала су ескалацију незадовољства у Русији. Убрзо је укинут ембарго под којим се налазила практично већ отцепљена Абхазија и почела је њена финансијска подршка под изговором припрема Зимских олимпијских игара, које се у фебруару 2014. године одржавају у суседном Сочију.¹¹⁹ Дана 18. априла 2008. године абхазијска сепаратистичка влада оптужила је Грузију због наводног појачања њених трупа у долини Кодори, што се објективно није деси-

¹⁰⁹ Ibidem, стр. 105.

¹¹⁰ До сада (11. 2. 2014. Лесото је 106. држава) „независну“ државу Косово признало је 106 од 192 државе чланице УН. Швајцарска је то урадила 27. 2. 2008. године као 17. држава Запада. www.wikipedia.org Међународни суд правде и Хаг заузео је у јулу 2010. године став да проглашење независности „није у супротности са међународним правом“ (NZZ, 23. 6. 2010, стр. 3).

¹¹¹ Asmus, стр. 89.

¹¹² Ibidem, стр. 103.

¹¹³ Ibidem, стр. 104.

¹¹⁴ Ibidem, стр. 146.

¹¹⁵ Ibidem, стр. 87.

¹¹⁶ Ibidem, стр. 131 и 141.

¹¹⁷ Ibidem, стр. 137.

¹¹⁸ Ibidem, стр. 133.

¹¹⁹ Ibidem, стр. 142.

ло. Ту „проверену информацију” Русија је искористила за појачање свог контингента мировних снага у Абхазији на око 2.500 војника.¹²⁰

У мају 2008. године тек изабрани председник Русије Дмитриј Медведев¹²¹, изјавио је да ће Русија на сваки начин подржати Јужну Осетију и Абхазију као реакцију на одлуке НАТО самита у Букурешту.

Нешто касније начелник руског Генералштаба је изјавио да ће Русија „предузети све неопходно” да спречи улазак Грузије у НАТО.¹²²

Министар одбране Русије, који је почетком маја као гост присуствовао једном скупу НАТО-а, упозорио је присутне да би „одржавање маневра НАТО у Грузији јула месеца могло водити ка рату”!¹²³

За грузијску владу губитак Абхазије и Јужне Осетије био је неприхватљив: прокламовани циљ било је успостављање јединства Грузије. Она је дала до знања Западу да тај губитак не би могла политички преживети.¹²⁴ На тај начин се то претворило у судбоносну дилему Грузије: а) маневрисати између припремљене руске клопке и претећи губитак прихватити и вероватно политички пропасти, или б) ратом спречити тај губитак.¹²⁵ Напетост у Грузији је брзо расла, да би се коначно завршила жестоком и кратким августовским ратом 2008. године.

У таквом развоју догађаја НАТО и ЕУ носе део одговорности. Они очигледно нису адекватно разумели промену курса руског руководства. Западни политичари су у још увек имали слику слабе Русије и нису довољно добро схватили величину њеног утицаја на конфликт на Кавказу. Изгледа да су погрешно проценили спремност Русије да јаку прозападну оријентацију Грузије заустави војним средствима.¹²⁶

Та погрешна процена је утолико мање разумљива када се има у виду да је Путин у говору на безбедноснополитичкој конференцији у Минхену још 10. фебруара 2008. оштро критиковао политику САД – њен унилатерализам и униполаризам; ширење НАТО-а на Исток; противракетну одбрану и, наравно, припремано признавање независности Косова.¹²⁷ Веће и јасније упозорење Западу није било потребно, а то исто важи и за изјаву начелника руског Генералштаба у мају 2008. године.

Погрешна процена Запада заснивала се вероватно на томе да се председник Путин није децидирано противио ширењу НАТО-а на Исток, посебно пријему Украјине у НАТО,¹²⁸ о чему се разговарало на самиту НАТО-а у Прагу 2002. године. Тада је Путин био на линији свог претходника Бориса Јељцина, који је заговарао јак антисовјетски и прозападни курс.¹²⁹

Јељцин је подржао бомбардовање Србије 1999. године упркос жестоком протестима унутар Русије.¹³⁰ У међувремену, Путин је корак по корак мењао курс Русије ка национали-

¹²⁰ Ibidem, стр. 148.

¹²¹ Председнички избори у Русији су одржани у марту 2008. године.

¹²² Asmus, стр. 147.

¹²³ Ibidem, стр. 149.

¹²⁴ Ibidem, стр. 146.

¹²⁵ Ibidem, стр. 152.

¹²⁶ Ibidem, стр. 87, 101 и 102.

¹²⁷ Ibidem, стр. 105.

¹²⁸ Ibidem, стр. 68.

¹²⁹ Ibidem, стр. 69.

¹³⁰ Ibidem, стр. 93.

зму (?) и аутократији и напустио прозападни курс. Он је 2005. године у једном интервјуу колапс Совјетског Савеза означио као највећу геополитичку катастрофу 20. века! Јељцин је слом схватио као ослобођење Русије од комунизма.¹³¹ Главни узрок за повратак Русије на политику силе и понашање у совјетском стилу могао би бити огроман профит од продаје енергената (петролеј и земни гас), који руској државној каси доноси огроман новац.¹³²

Обе ненасилне, тзв. „шарене револуције“: у Грузији („роза револуција“ 2003)¹³³ и у Украјини („наранџаста револуција“ 2004)¹³⁴ на Западу су поздрављене као ширење демократије на Исток. Русија већ тада није више следила прозападни курс, али и није ништа могла учинити да спречи догађања у непосредном суседству. У хладном рату НАТО је развио високе способности да руске сигнале правилно разуме, али их је у међувремену очигледно изгубио, па је руска упозорења схватио као обичан блеф.¹³⁵ Као последица погрешне процене, Запад се уздржавао (посебно САД) да упозори Русију да против Грузије не користи војну силу.

Руске мировне трупе, које су биле стациониране у Абхазији и Јужној Осетији ни у ком случају се нису држале неутрално, већ су подржавале сепаратисте у обема областима – отворено или прикривено.¹³⁶ Грузија је због тога више пута протествовала. Негодовање Запада због опредељења Русије за страну у сукобу додатно је подгрејало конфликт – пустило се да „лисица чува кокошке“.¹³⁷

Војна стратегија¹³⁸

Велике силе не морају, као друге земље, много бринути о међународној прихватљивости својих поступака у реализацији сопствених стратегијских циљева. Оне су готово имуне на међународне притиске. За њих је оцена прихватљивости поступка од сопственог становништва много важнија него мишљење међународне јавности.¹³⁹

¹³¹ Ibidem, стр. 69.

¹³² Farwick, стр. 28 и Kürsener, стр. 32.

¹³³ „Роза револуција“ одиграла се у Грузији 2003. године и довела је до повлачења председника Едурарда Шеварнадзеа. Власт је преузела опозиција. Синтагма „роза револуција“ настала је после једног говора првог председника Звијада Гамсахурдије у којем је рекао: „Ми ћемо уместо метака на наше непријатеље бацати руже!“ www.wikipedia.org

¹³⁴ На председничким изборима 21. 11. 2004. године проруски кандидат Виктор Јанукович прогласио је победу. У регуларност избора опозиција није веровала. Почели су вишенедељни мирни протести грађана у наранџастој одећи и реквизитима (отуда „наранџаста револуција“). Истрајне демонстрације водиле су у други изборни круг. Врховни суд Украјине донео је одлуку да се избори понове. На поновљеним изборима 26. 12. 2004. године победио је прозападни кандидат Виктор Јушченко, који је проглашен за председника Украјине. www.wikipedia.org

¹³⁵ Asmus, стр. 149.

¹³⁶ Извештај I, стр. 30.

¹³⁷ Asmus, стр. 65.

¹³⁸ Према основном документу швајцарске армије: „Основе стратегије руковођења и командовања ОС Швајцарске“ (Grundlagen für die Militärstrategische Führung – GMSF) из маја 2010. године војна стратегија је дефинисана на следећи начин: „Војна стратегија је део безбедносно-политичке стратегије, која дефинише развој и употребу војних способности и средстава. Као део опште стратегије који узајамно делује са деловима других стратегија кроз мере носиоца политичких одлука доприноси постизању укупних циљева. Она обухвата примену војних средстава и способности за постизање политичких циљева“. Речју, војна стратегија је план употребе средстава за постизање циљева. О историји стратегије видети: Beatrice Heuser, *Den Krieg denken-Die Entwicklung der Strategie seit der Antike*, Padeborn 2010.

¹³⁹ Ibidem, тачка 26.

Погрешне процене и предрасуде су најопаснији пратиоци стратегије. Грузија је подлегла двема крајње погрешним проценама: прво, није рачунала с тим да ће Русија узвратити ударац и друго, рачунала је да подршка САД неће бити само на речима. Потпуно изненађење за грузијско руководство био је продор руских трупа и дејства по циљевима у унутрашњости земље. Грузијско Министарство одбране доставило је крајем 2007. године парламенту политичкобезбедносни извештај у којем је упркос постојећој напетости писало: „вероватноћа инвазије ширих размера на Грузију од стране других држава је екстремно мала са тенденцијом опадања у будућности“?¹⁴⁰

Уз то, грузијска влада је била чврсто убеђена да губитак Абхазије и Јужне Осетије не би могла политички преживети, што је коначно и био разлог да употреби војну силу.

С друге стране, Русија је изазвала негодовање САД и Запада због заузимања градова и села у унутрашњости Грузије и покушаја обарања председника Сакашвилија.

Главни узроци погрешних процена јесу природи човека. Његови поступци нису увек рационални. Управо у критичним ситуацијама воде га емоције и нереалне жеље.¹⁴¹ Модели политичких наука базирају се на премисама предвидивости међудржавних односа и често искључују ирационалност и предрасуде њених актера. Клаузевиц је био свестан те проблематике и упозоравао је на то да људско понашање није увек предвидиво. О томе он каже: „Духовне особине код ратника, поред душевних, такође су од великог утицаја. Од фанатичне, занесене и незреле главе треба очекивати друге ствари, него од хладна, снажна ума. Та велика многостручност у духовној индивидуалности, чији се утицај мора првенствено замишљати на вишим положајима, јер он расте на више, на првом месту изазива многостручност путева ка циљу, и даје игри са вероватноћом и срећом тако неједнак удео у догађајима“.¹⁴²

Свакако то не значи да последице употребе војностратегијских средстава нису предвидљиве. Природа једног стратегијског контекста,¹⁴³ то јест оквири у којима се актери крећу, јесу комплексни, вишеслојни и динамични и подложни брзим променама. Једна добра стратегија одликује се тиме да се комплексност и динамика контекста, као и последице сопствених поступака, морају узети у обзир.¹⁴⁴ Добро познавање историје, културе, покретачких мотива противника, као и прецизне анализе карактера најважнијих личности противничког руководства, неопходне су претпоставке развоја стратегија и знатно смањују опасности од погрешних процена. Те основне ствари ће управо од политичара често и јако бити занемарене.

¹⁴⁰ www.wikipedia.org, одредница „Kaukasuskrieg 2008“.

¹⁴¹ Peter Sloterdijk у: *NZZ* 20/30. 11. 2008. године на стр. 47 пише: „Психологија описије људе више од сто година као анимално ирационалне. Нешто слично се сада лагано наговештава и у политичким и економским наукама. Тамо се човек „портретише“ као људско биће које се понаша рационално као никада раније. Човек је „дугорочни компјутер“? Стварни човек који се појављује ван теоретских модела живи у љубави и страсти из случајности и захваљујући имитирању. За информисане људе те дијагнозе садрже превелике захтеве. Ми желимо да се остваримо као разумна, организована, самотранспарентна и оригинална створења, али у стварности ми смо непрозрачнати, склони хаосу, суморни и поновљиви“.

¹⁴² Клаузевиц, *О рату*, књига II, глава 2, тачка 22 и 23, а погледати и Namil Al-Sabah, *Антилогика успеха у духу Клаузевица* (Die Unlogik des Gelingens im Sinne von Clausewitz), у Годишњаку Друштва Клаузевиц за 2008. годину, свеска 4, стр. 196.

¹⁴³ У домену војне стратегије контекст значи укупност идеалних, институционалних и материјалних односа у којима се стратегијски поступци одвијају. У *Grundlagen für die Militärstrategische Führung-GMSF*, тачка 77.

¹⁴⁴ *Ibidem*, тачка 12.

Током каријере политичари воде (ако их уопште воде) ретко више од једног рата. За војну стратегију они не носе војну одговорност.¹⁴⁵ За сопствену земљу њихове одлуке имају егзистенцијални значај. Због тога су политичарима на највишем нивоу неопходна одређена знања,¹⁴⁶ на шта је још Клаузевиц упозоравао. О томе он пише: „Као што неко на језику коме још није потпуно вичан каткада каже нешто неправилно, иако правилно мисли, тако ће и политика у том случају често наређивати ствари које не одговарају њеној сопственој намери. То се често догађало, и показује да без извесног познавања ратне вештине не би требало да буде ниједно политичко вођство”.¹⁴⁷

Историја у многим случајевима потврђује да су политичари за те задатке били крајње лоше припремљени. Решење тог проблема могло би се постићи перманентним образовањем. Међутим, то је често неизводљиво због недостатка времена и због страха политичара да се не осрамоте!?

Слика 4 – Спорне области

¹⁴⁵ Ibidem, тачка 11.

¹⁴⁶ То тврди и Harry G. Summers, *On Strategy*, New York, 1995, стр. 187.

¹⁴⁷ Клаузевиц, О рату, књига VIII, глава 6 Б.

Зато је Клаузевиц у праву када тврди: „Тако видимо да је рат не само политички акт, већ прави политички инструмент, **продужење политичких односа, њихов наставак другим средствима**. Што је код рата потпуно његово, потиче само од особите природе његових средстава [...] Али ма колико рат у појединим случајевима и утицао на политичке намере, треба то ипак увек схватити само као модификацију истих; јер политичка намера је циљ, рат је средство, а средство без циља се не може замислити”.¹⁴⁸ И у будућности ће политичари подлегати искушењу да политичке циљеве остварују војним средствима.¹⁴⁹ Једни те исти разлози због којих политичари посежу за оружјем су: **погрешно веровање да се политички циљеви могу постићи војним средствима и нада у брзу победу**.

Међународни споразуми и декларације који забрањују примену силе у међународним односима до данас нису могли спречити ратове. У грузијско-руском рату 2008. године посебно је Русија прекршила три важна међународна обавезујућа документа: Завршни документ из Хелсинкија из 1975. године, Париску шовелу из 1990. године и Повељу о европској безбедности из 1999. године.¹⁵⁰

Закључак

За једну малу државу као што је Швајцарска (и друге мале државе) неопходне су ефикасне оружане снаге, које су добро увежбане за вођење класичне оружане борбе, а не само за службу асистенције у осигурању мира. Зато она мора да их има и да их финансира, јер је то инвестиција у безбедност земље. Веровање у помоћ „трећег” у случају рата је једна прилично несигурна ствар. Одбрамбене припреме против сајбер напада већ данас морају бити завршене; банкарски системи и телекомуникациона постројења не би смели бити неефикасно брањени циљеви напада из иностранства.

Стварни повод за војну интервенцију Русије није у признавању независности Косова од стране Запада нити у нападу Грузијаца на руске мировне трупе. Ти догађаји представљају тек неке од спољних узрока рата. Прави разлози су у ширењу сфере утицаја САД ка границама Русије. То су били исти они узроци који су још пре 2.500 година изазвали рат између Спарте и Атине. Тукидид је експлицитно тврдио да је пораст моћи Атине истински узрок рата.¹⁵¹ Борба за моћ је била и остала константа људског понашања. Све док и последњи непријатељ не буде побеђен, рат ће бити крајње средство политике.

Литература

1. Сун Цу Ву: *Вештина ратовања*, Просвета, Београд, 1952.
2. Тукидид: *Пелопонески рат*, Просвета, Београд, 1999.
3. Карл фон Клаузевиц: *О рату*, Геца Кон АД, Београд, 1939/1940.
4. <http://www.ceiig.ch/Index.html>

¹⁴⁸ Клаузевиц, *О рату*, I књига, тачка 24.

¹⁴⁹ Извештај I, стр. 31.

¹⁵⁰ Ibidem, стр. 35 и Asmus, стр. 218.

¹⁵¹ Тукидид, *Пелопонески рат*, књига I, тачка 23.

5. Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, Vol. I-III, September 2009.
6. www.wikipedia.org
7. Asmus, D. Ronald: *A little war that shook the world*, New York, 2010.
8. *Schweizer Soldat*.
9. *Neue Züricher Zeitung*.
10. *Österreichische Militärische Zeitschrift (ÖMZ)*.
11. „Georgia crisis special issue“, Internationalen Instituts für Strategische Studien (IISS), *Strategic Comments*, Vol. 14, Issue 07, September 2008.
12. www.army.mil-news/2008/07/17/10953-security-cooperation-exercise-immediate-response-2008-begins-with-official-ceremony-in-republic-of-georgia
13. *The Military Balance*, 2008.
14. Вапра, Б.: *Фарбање демократије*, Хелсиншки одбор за људска права, Београд, 2013.
15. *Aviation Week&Space Technology*, /July 20/2009.
16. Antenenko, O.: „A war with no winners“, *Survival*, Vol. 50 No. 5, October-November 2008.
17. *Forigen Affairs*, November-December 2008.
18. *Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift (ASMZ)*.
19. CSS Analysen zur Sicherheitspolitik der ETHZ. Cyberwar: Konzept, Stand und Grenzen, Nr 71, April 2010.
(www.ssn.ethz.ch/Aktuell/CSS-Analysen/Detail/?lng=de&id=114412).
20. Summers, G. Harry: *On Strategy*, New York, 1995.